

EUROPA, ONDERWIJS EN VREEMDE TALEN

Enkele observaties die tot gezonde onrust kunnen leiden

Op 27 mei vierde Levende Talen haar honderdjarig jubileum. Tijdens de feestelijke receptie 's avonds nam Henk Oonk, voormalig directeur van het Europees Platform, het woord met enkele prikkelende stellingen over Europa, het onderwijs en de invloed van mvt-docenten. 'Uit alle onderzoek blijkt dat het vreemdetalenonderwijs de drijvende kracht vormt van de Europese en internationale oriëntatie op scholen, niet alleen in Nederland maar ook in andere Europese landen.'

HENK OONK

Dames en heren, allereerst van harte gefeliciteerd met uw honderdjarig bestaan. Bij zo'n gelegenheid zou ik een lofrede moeten houden, maar aan mij is gevraagd u met enkele prikkelende opmerkingen in een toestand te brengen van een gelukkig gezonde onrust en dat alles in tien minuten. Dus geen doorwrocht verhaal maar enkele observaties, zo u wilt standpunten, die natuurlijk wel op feiten zijn gebaseerd; na iedere observatie doe ik een suggestie. Ik heb drie invalshoeken: Europa, onderwijs en vreemde talen.

Observatie 1

Populistische bewegingen leveren een bijdrage aan de verdere ontwikkeling van de Europese integratie

Voor leraren levende talen is de verscheidenheid in Europa met name op het gebied van de vreemde talen van vitaal belang. De ontwikkelingen binnen de EU zijn dan ook belangrijke randvoorwaarden voor het vreemdetalenonderwijs. Als we de eerste vijftig jaar van de EU als de romantische periode beschouwen, dan bevinden we ons nu in het pragmatische tijdperk waarin een onvermijdelijke botsing plaatsvindt tussen de Europese elite

(tot wie ook wij behoren) en de meer kritische vertegenwoordigers van met name de lagere en middenklassen.

We hebben onvoldoende ingezien dat de bovenlaag veel meer heeft kunnen profiteren van de Europese integratie dan de overige burgers. De bovenlaag – en dus ook de leraren – kennen studiereizen, partnerschappen met scholen, gezellige conferenties en geanimeerde diners in mooie Europese steden, terwijl de lagere klassen als gevolg van het vrij verkeer van werknemers worden geconfronteerd met concurrentie en niks diners in Rome of Londen. In mijn proefschrift heb ik in 2004 al vastgesteld dat tachtig procent van de internationaliseringsactiviteiten plaatsvindt in het vwo/havo en twintig procent in het vmbo, terwijl het vmbo zestig procent uitmaakt van de onderwijspopulatie; dit is in andere landen hetzelfde.

Suggestie

De leraren levende talen zouden het initiatief moeten nemen om samen met andere docenten met name de Europese Unie in al haar aspecten op een interessante manier in het vmbo te brengen. Meer aandacht in het vmbo voor de Europese integratie betekent wellicht meer op feiten gebaseerde meningen in de dagelijkse discussies in de komende jaren en dus minder populisme.

Henk Oonk aan het woord op het honderdjarig jubileum van Levende Talen. Foto: Frank Claessen

Observatie 2

Vaderlandsliefde kan samen gaan met Europese verbondenheid

Decennialang was het niet mogelijk om te spreken over vaderlandsliefde; het werd als een ouderwets begrip gezien dat niet meer paste in de moderne tijd van de Europese integratie en ook contraproductief zou werken. Gelukkig zijn we dat stadium te boven en mogen we weer van Nederland houden, zoals de Fransen van Frankrijk houden en de Italianen van Italië. Ook hier heeft de Europese elite tamelijk gemakzuchtig de vaderlandsliefde jarenlang misprijzend beoordeeld en onvoldoende beseft dat voor veel gewone burgers het land waar men geboren is en woont nog steeds het belangrijkste ankerpunt is.

Ik heb de afgelopen vier jaar meegewerkt, samen met collega's van de Universiteit van Groningen, aan een internationaal onderzoek naar burgerschap. In vierentwintig Europese landen hebben 75.000 leerlingen van veertien jaar kennis- en attitudevragen beantwoord. Tot onze verrassing is gebleken dat de meeste leerlingen een positieve houding hebben ten opzichte van de Europese Unie en tegelijkertijd veel van hun land houden; deze combinatie is dus mogelijk. Op basis van

80% van de internationaliseringsactiviteiten vindt plaats in het vwo/havo en 20% in het vmbo, terwijl het vmbo 60% uitmaakt van de onderwijspopulatie

verschillende uitkomsten heb ik een rankinglist gemaakt van 'vaderlandsliefde' en wat blijkt: op veel onderzoeken is Nederland gedaald, maar hier zijn we de topscorer.

Suggestie

In aansluiting op mijn eerdere suggestie wil ik de leraren vreemde talen voorstellen de noodzakelijke aandacht voor de Europese Unie in de scholen te verbinden met de combinatie 'Vaderlandsliefde – Europese verbondenheid'. U kunt als leraar Frans zich met Frankrijk verbonden voelen maar u mag ook van Nederland houden.

Observatie 3

Hoe een onverkwikkelijk theoretisch misverstand kan leiden tot grote onderwijsproblemen en tot lage leerprestaties
U heeft het al vele malen gehoord van bevlogen onderwijstypes: het heeft geen zin de leerlingen kennis bij te brengen want op het moment dat we dat doen, is die kennis al weer verouderd. Onze wereld verandert razendsnel; het is beter dingen op te zoeken dan te weten. Ons wereldbeeld is door de globalisering en internet fundamenteel gewijzigd.

Sommigen van u zijn misschien meegegaan in deze schitterende vergezichten, anderen zijn 's nachts wakker geworden, gekweld door onrustige gedachten. Alle kennis verouderd: vervalt het vak geschiedenis, delen van aardrijkskunde en moet we ophouden systematisch vreemde talen aan te leren omdat Frans en Duits niet meer actueel zijn en iedereen ongeveer Engels spreekt?

De kwellingen van sommige leraren zijn veroorzaakt door het volgende theoretisch idee: het sociaalconstructivisme benadrukt dat leren een proces is van kennisconstructie door de leerling. Er bestaat geen objectieve werkelijkheid die geleerd kan worden, leren is verbonden met een specifieke context en is een sociale activiteit die ook door samenwerking wordt bevorderd.

Deze niet op de werkelijkheid gestoelde gedachten worden door de volgende trefwoorden gekenschetst: de leraar draagt geen kennis meer over maar wordt een coach, er dienen authentieke leeromgevingen te worden geconstrueerd en samenwerkend leren wordt bevorderd.

U weet waar de geniale competentiegerichte ideeën toe hebben geleid: onderwijsbestuurders met auto en chauffeur en lagere leerprestaties in het hbo, het mbo en ook in delen van het vo en po

U weet waar deze geniale competentiegerichte ideeën toe hebben geleid: onderwijsbestuurders met auto en chauffeur, belachelijk hoge salarissen van sommige bestuurders in vergelijking met de leraren, die het echte werk doen, en lagere leerprestaties in het hbo, het mbo en ook in delen van het vo en po.

Suggestie

Leraren vreemde talen moeten het bij uitstek hebben van kennis en vaardigheden. Neem het initiatief om die twee kerntaken van de school weer in het volle Europese daglicht te stellen. Trek u niets aan van reacties als 'ouderwets' en 'volkomen achterhaald', en waar nodig tovert u een nieuwe onderwijsvisie tevoorschijn die ik de eenvoudige naam heb gegeven: klassiek-modern. In deze onderwijsvisie combineren we het goede van het verleden met de moderne middelen van onze tijd.

Observatie 4

Leerlingen hebben veel vertrouwen in nationale en Europese politieke instellingen maar weten weinig

Waar de kranten regelmatig schrijven over een gebrek aan vertrouwen onder de burgers in politieke instellingen, is dat bij veertienjarige scholieren nog niet het geval. Uit het al eerder genoemde ICCS-onderzoek is gebleken dat onze veertienjarigen veel vertrouwen hebben in nationale en Europese instellingen. Echter, in relatie tot mijn vorige observatie hebben de Nederlandse leerlingen een matige kennis van bijvoorbeeld de Europese Unie in vergelijking met leerlingen in andere landen. Welke landen scoren hoger op de rankinglist? In volgorde van scores: Polen, Slowakije, Denemarken, Tsjechië, Litouwen, Estland, Finland, Bulgarije, Oostenrijk, Slovenië, Vlaanderen, Italië en Zweden. Landen die het slechter doen zijn: Malta, Letland, Luxemburg, Griekenland, Zwitserland, Liechtenstein, Spanje en Engeland.

Suggestie

Gebruik deze uitkomsten om de vorige suggestie kracht bij te zetten.

Observatie 5

Het vreemdetalenonderwijs vormt de drijvende kracht van de Europese en internationale oriëntatie op scholen

Uit alle onderzoek blijkt dat het vreemdetalenonderwijs de drijvende kracht vormt van de Europese en internatio-

nale oriëntatie op scholen, niet alleen in Nederland maar ook in andere Europese landen. In de publicatie die deze zomer bij een Amerikaanse uitgever zal verschijnen, hebben Greetje van der Werf, Ralf Maslowski en ik, werkzaam bij het GION/Universiteit van Groningen, deze en andere conclusies kunnen trekken. Of het nu gaat om de *Europaschulen* in Duitsland, het *Abi-Bac* in Frankrijk en Duitsland, de Europese scholen, het *IB*, initiatieven als de *Eloscholen*, het *Certilingua*-project, alsmede het bloeiende *Content and Language Integrated Learning (CLIL)*, altijd is het leren van de vreemde taal, en dan in het bijzonder het Engels als *lingua franca*, de stimulerende factor.

In ons land vormt de bloei van het tweetalig Engels voortgezet onderwijs enerzijds een succes, anderzijds is de beperking tot het Engels niet in het belang van Nederland nu en in de toekomst. Bijvoorbeeld in Duitsland wordt op veel tweetalige scholen ook Frans als voertaal benut. Het is van groot belang dat een aanzienlijk deel van de Nederlandse scholieren niet alleen vloeiend Engels spreekt maar zich ook goed kan uitdrukken in het Frans en Duits: deze belangrijke talen maken deel uit van grote cultuurgebieden met wie wij als klein land niet alleen zakelijke maar ook culturele contacten moeten onderhouden.

Suggestie

Leraren op de scholen voor tweetalig onderwijs, wees grootmoedig en laat de collega's Duits en Frans delen in het succes. Spring over de eigen schaduw heen en zorg er met elkaar voor dat de Standaard Tweetalig Onderwijs Engels zodanig wordt aangepast dat de vijftig procent Engels als voertaal wordt verminderd naar veertig procent (ook dan zal de Engelse taalvaardigheid nog steeds hoog zijn) en de resterende tien procent verplicht moet worden ingezet voor een inhoudelijk vak in het Duits of Frans. Later zal blijken dat deze tegemoetkoming dit schooltype in Nederland zal hebben versterkt. Als je honderd jaar bent, kun je je een dergelijke geste veroorloven.

Ik wens de Vereniging veel succes in de volgende honderd jaar. ■

Henk Oonk is parttime onderzoeker aan het GION (RuG) en directeur van Helios Onderwijs En Europa. Hij is coauteur van *Internationalisation in Secondary Education in Europe* (IAP, 2011), waarin de observaties die in dit artikel aan de orde komen, uitgebreider worden besproken.

web

<www.esfacil.eu>

Spaanse werkwoorden, zowel regelmatige als onregelmatige, kunnen op deze website geoefend worden. Het hele rijtje kan geoefend worden, maar de werkwoorden worden ook in zinnen aangeboden. Bovendien kan op deze site grammatica geoefend worden. Ten slotte zijn er nog diverse oefeningen om de verschillende vaardigheden te trainen. ¡Es fácil! is deel van een familie van websites over Romaanse talen en heeft een Franse en een Italiaanse zustersite: *C'est facile!* en *È facile!*

<www.freeguide-berlin.de>

'Berlin ist eine Reise wert!' Conform deze oeroude slogan uit de jaren zestig voeren heel wat (school)reisjes naar de Duitse hoofdstad, een van de weinige échte Europese metropolen. Er zijn talloze sites die info geven over wat er in Berlijn in een bepaalde periode zoal te doen is. Maar de *Freeguide Berlin* levert heel bijzondere en voor spaarzame Nederlanders heel nuttige info: namelijk een op data gerangschikt overzicht van gratis evenementen en culturele activiteiten. Zeer de moeite waard en een garantie om eens ergens te landen waar u normaal nooit aan zou hebben gedacht. Dorst en honger gekregen van zo'n actie? *Freeguide*-tip: ga naar de gratis toegankelijke en spotgoedkope mensa op de twintigste verdieping van het Telefunken-Hochhaus aan de Ernst-Reuter-Platz: je hebt er door panoramaramen een prachtig uitzicht over de stad – gratis en voor niets. Vraag niet hoe het kan maar profiteer ervan!

<www.eenboekjeopen.nl>

Sinds kort heeft Rob van Veen, vaste medewerker van LTM, een nieuwe site over jeugdliteratuur. Op de site vindt u een selectie van recensies, artikelen en besprekingen van zijn hand over jeugdboeken. Daarnaast bevat de site het laatste nieuws over jeugdliteratuur voor jongeren van tien jaar en ouder.

<www.onzetaal.nl/TLPST>

Taalpost is een e-mailnieuwsbrief van het Genootschap Onze Taal die alle taalliefhebbers snel en goed informeert over de taalactualiteit. *Taalpost* hanteert daarbij een vaste formule: kort, krachtig en eenvoudig gepresenteerd (voor meer informatie, zie <www.taalpost.nl>). Nu heeft *Taalpost* echter een evenknie gekregen speciaal gericht op scholieren en jongeren: TLPST. Via <www.onzetaal.nl/TLPST> kunt u zich voor deze nieuwsbrief aanmelden, die eenmaal per maand verschijnt.

<<http://tiny.cc/lm-flapmethode>>

Jarenlang werd de Flapmethode beschreven en aanbevolen voor het leren van woordjes (en zinnen) bij de moderne vreemde talen. Sinds de software om woorden en zinnen te kunnen leren opgang heeft gemaakt, is de Flapmethode wat in onbruik geraakt. Deze analoge, handmatige versie is echter nog steeds goed bruikbaar voor het inprenten van de schrijfwijze van de mv't's. Aanbevolen wordt de Flapmethode toe te passen na het digitaal inoefenen. Een overhoring of toets zal namelijk ook meestal schriftelijk worden afgenomen.

<<http://tiny.cc/lm-pronun>>

De PowerPointpresentatie *English Pronunciation* geeft leerlingen een overzicht van de Engelse klinkers en medeklinkers, de verschillen met het Nederlands en veel voorbeelden. Bovendien komen de belangrijkste Engelse spellingregels aan bod.

<www.bookclubit.com>

Leesclubs zijn tegenwoordig populairder dan ooit. Ook als werkvorm bij het behandelen van literatuur kan het principe van een leesclub behulpzaam zijn. *Bookclubit* biedt nu de mogelijkheid om een digitale variant van een leesclub op te zetten. Via de site kunt u een leesclub vormen, deelnemers ervoor uitnodigen, bijdrages plaatsen en discussiëren over het gekozen boek.

<www.wikiwijs.nl>

Wikiwijs is een plek op internet waar elke docent leer materiaal kan vinden, gebruiken en aanpassen, van basis- tot universitaire onderwijs. Docenten kunnen ook zelf leer materiaal ontwikkelen, bewaren en delen met collega's. Op Wikiwijs kunnen docenten tevens kennis over en ervaringen met open leer materiaal uitwisselen en zo nodig professionele ondersteuning vinden.

<www.stevemiller.net/pure-text>

Heeft u dat ook wel eens: u kopieert een stukje tekst uit Word en plakt dat vervolgens in een ander programma. Alle opmaak wordt dan meegenomen, terwijl u dat niet wilt. U kunt natuurlijk de tekst eerst in Kladblok plakken en vervolgens in het andere programma, maar het kan ook eenvoudiger, namelijk met PureText. PureText is een piepklein programma dat tekst kopieert en ontdoet van alle opmaakmerken via een sneltoetscombinatie. Sneller en handiger kan niet.

<<http://tiny.cc/lm-cliche>>

Alle clichés die over de Fransen bekend zijn, vindt u terug in de animatie *Cliché: La France vue de l'étranger*. Het mooie van de animatie is dat er een Creative Commons Licence aan is toegevoegd, waardoor de animatie voor niet-commerciële doeleinden gebruikt mag worden. Op de bijbehorende site staat ook een 'Making of...', waarin wordt uitgelegd hoe het filmpje is gemaakt.

<<http://tiny.cc/lm-pourquoi>>

Als uw leerlingen zich afvragen waarom ze Frans moeten leren, dan kunt u samen met hen de Prezi *La langue française aujourd'hui* doorlopen. Deze Prezi besteedt aandacht aan de internationale positie van het Frans, het economisch belang ervan, de culturele dimensie en sluit af met de meest voor de hand liggende reden om Frans te spreken: *Et c'est aussi une très belle langue!*